

บทความวิชาการ

Original Article

การคงอยู่ของฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟัน ภายหลังการเคลือบฟลูออไรด์เจล

พิเชียร อัจฉรินทร์เพ็ญ วท.บ., ท.บ., Dr.med.dent¹สุภัทรา อมาตยกุล วท.บ., วท.ม., วท.ด.¹ศิริพร โชติไพบูลย์พันธุ์ ท.บ. (เกียรตินิยม)¹ปรัชญา แหบคงเหล็ก²วรวิธน์ พุกจรรย์²¹ ภาควิชาสรีรวิทยา คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย² นิสิตทันตแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการคงอยู่ของฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟันภายหลังการเคลือบด้วยแอซิดูเลตฟอสเฟตฟลูออไรด์เจล

วัสดุและวิธีการ อาสาสมัครจำนวน 14 คน อายุระหว่าง 20 ถึง 22 ปี ได้รับการเคลือบฟันกรามน้อยซี่บนด้านแก้มด้วยแอซิดูเลตฟอสเฟตฟลูออไรด์เจลความเข้มข้นร้อยละ 1.23 เก็บตัวอย่างผิวเคลือบฟันบริเวณกึ่งกลางของฟันกรามน้อยซี่บนด้านแก้มโดยวิธีใช้กรดกัด ทั้งก่อนการเคลือบและหลังการเคลือบฟลูออไรด์เจลที่ 30 นาที, 2, 4 และ 8 สัปดาห์ วัดความเข้มข้นของฟลูออไรด์และแคลเซียมในตัวอย่างผิวเคลือบฟันโดยใช้ฟลูออไรด์อิเล็กโตรดและเครื่องอะตอมมิคแอบซอร์บชันสเปกโตรโฟโตมิเตอร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติวิลคอกชันไชนด์แรงค์เทสต์ และฟรیدแมนเทสต์ ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ผลการศึกษา ปริมาณฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟันก่อนการเคลือบมีค่าเท่ากับ $2,107 \pm 498$ ส่วนในล้านส่วน ภายหลังการเคลือบที่ 30 นาที, 2, 4 และ 8 สัปดาห์ ปริมาณฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟันมีค่าเท่ากับ $6,525 \pm 699$, $4,751 \pm 966$, $2,906 \pm 663$ และ $1,792 \pm 466$ ส่วนในล้านส่วนตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์ทางสถิติพบว่าปริมาณฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟันที่ 30 นาที, 2 และ 4 สัปดาห์ภายหลังการเคลือบฟลูออไรด์เจล แตกต่างกับปริมาณฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟันก่อนการเคลือบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) ไม่พบความแตกต่างระหว่างปริมาณฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟันก่อนการเคลือบและที่ 8 สัปดาห์หลังการเคลือบ

สรุป ฟลูออไรด์บนผิวฟันภายหลังการเคลือบฟันด้วยแอซิดูเลตฟอสเฟตฟลูออไรด์เจล สามารถคงอยู่ได้นานกว่า 4 สัปดาห์ แต่ไม่เกิน 8 สัปดาห์

(ว ทนต จุฬฯ 2548;28:229-36)

คำสำคัญ: การคงอยู่ของฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟัน; การเคลือบฟัน; ฟลูออไรด์เจล

บทนำ

มีการศึกษาจนเป็นที่ยอมรับว่าฟลูออไรด์เป็นสารที่สามารถป้องกันฟันผุได้อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากฟลูออไรด์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของผิวเคลือบฟัน ซึ่งปกติประกอบด้วยผลึกอะพาไทท์ในรูปไฮดรอกซีอะพาไทท์ (hydroxy apatite: $\text{Ca}_4(\text{PO}_4)_6 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$) ร้อยละ 87 และคาร์บอเนตอะพาไทท์ (carbonateapatite) ร้อยละ 2-5 ฟลูออไรด์มีผลทำให้เกิดเป็นสารประกอบฟลูออไรด์ไฮดรอกซีอะพาไทท์ (fluoridated hydroxyapatite) และสารประกอบฟลูออโรอะพาไทท์ (fluoro-apatite) โดยการแทนที่กลุ่มไฮดรอกซี (OH^-) ด้วยฟลูออไรด์ไอออน (F^-) ทำให้ผิวเคลือบฟันมีความแข็งแรงมากขึ้นและลดการละลายตัวในกรด เนื่องจากฟลูออโรอะพาไทท์ละลายที่ pH ต่ำกว่า 4 ในขณะที่ไฮดรอกซีอะพาไทท์ละลายที่ pH 5.5¹ อย่างไรก็ตาม ในระยะแรกการใช้ฟลูออไรด์ยังจำกัดเฉพาะการให้ทางระบบเท่านั้น จนกระทั่งได้มีการศึกษาถึงกลไกของฟลูออไรด์ ในการเสริมสร้างแร่ธาตุคืนกลับ (remineralization)²

ฟลูออไรด์ในน้ำลายมีความเข้มข้นระหว่าง 0.005-0.01 ส่วนในล้านส่วน³ หรือประมาณร้อยละ 30 ของระดับฟลูออไรด์ในกระแสเลือด ในขณะที่ฟลูออไรด์ในแผ่นคราบจุลินทรีย์จะสูงกว่ามาก คือพบที่ระดับ 5-10 ส่วนในล้านส่วน⁴ ซึ่งฟลูออไรด์ที่ปรากฏอยู่ในน้ำลายและแผ่นคราบจุลินทรีย์จะช่วยเร่งให้เกิดการสะสมแร่ธาตุคืนกลับได้มากขึ้น เช่น การศึกษาในห้องปฏิบัติการพบว่าการใช้ฟลูออไรด์เพียง 1 ส่วนในล้านส่วน จะเพิ่มการสะสมแร่ธาตุคืนกลับในผิวเคลือบฟันที่ถูกรดกัด (etched enamel surface) ได้ 5 เท่า และเพิ่มขึ้น 2 เท่า ในฟันผุระยะเริ่มแรก (initial caries) ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าฟลูออไรด์ในน้ำลายและแผ่นคราบจุลินทรีย์สามารถแตกตัวเกิดไอออนอิสระในสภาวะที่เป็นกรดอ่อน ประกอบกับมีการละลายตัวของแร่ธาตุแคลเซียมและฟอสเฟตทำให้เกิดการสร้างฟลูออโรอะพาไทท์⁵ จากการศึกษาดังกล่าวทำให้เกิดแนวคิดในการใช้ฟลูออไรด์เฉพาะที่แทนการให้ฟลูออไรด์ทางระบบ ซึ่งการศึกษาของ Konig และคณะ⁶ ได้แสดงให้เห็นว่าชุมชนที่มีฟลูออไรด์ในน้ำดื่มน้อย แต่ถ้าใช้ฟลูออไรด์เฉพาะที่จะสามารถลดอัตราการเกิดฟันผุได้เช่นกัน

ถึงแม้จะมีการพัฒนาฟลูออไรด์เฉพาะที่ขึ้นมาใช้ในหลายรูปแบบ แต่ฟลูออไรด์เฉพาะที่ ซึ่งทันตแพทย์นิยมใช้อย่างแพร่หลายในปัจจุบันคือแอซิดูเลตฟอสเฟตฟลูออไรด์เจล ความเข้มข้นร้อยละ 1.23⁷ เนื่องจากวิธีการใช้ไม่ยุ่งยาก สามารถใช้กับเด็กได้เป็นอย่างดี มีกลิ่นและรสชาติที่ยอมรับได้ ซึ่ง Ripa⁸ ได้สรุปถึงประสิทธิภาพของแอซิดูเลตฟอสเฟตฟลูออไรด์เจลว่าสามารถลดการเกิดฟันผุได้เฉลี่ยร้อยละ 23-33 โดยพบว่าความเข้มข้นและความเป็นกรดของฟลูออไรด์เจลจะเร่งให้เคลือบฟันรับฟลูออไรด์ได้มากขึ้น ก่อให้เกิดการสร้างแคลเซียมฟลูออไรด์ (calcium fluoride) การศึกษาของ Sieck และคณะ⁹ ได้พบว่าปฏิกิริยาของแอซิดูเลตฟอสเฟตฟลูออไรด์เจลกับผงละเอียดของฟันส่วนใหญ่เกิดเป็นแคลเซียมฟลูออไรด์ และส่วนน้อยจะอยู่ในรูปฟลูออโรอะพาไทท์ เพราะผงฟันละเอียดมีอัตราการละลายตัวของอะพาไทท์มากกว่าทำให้มีปริมาณแคลเซียมไอออนจำนวนมากไปจับกับฟลูออไรด์ไอออน การมีปริมาณฟลูออไรด์ที่เหมาะสมที่ผิวเคลือบฟันจะช่วยป้องกันฟันผุได้โดยกลไกดังที่กล่าวแล้ว อย่างไรก็ตาม หากปริมาณฟลูออไรด์ที่ผิวเคลือบฟันมีมากเกินไปก็อาจเกิดฟลูออโรซิซิสได้¹⁰

มีการศึกษาประสิทธิภาพของแอซิดูเลตฟอสเฟตฟลูออไรด์-เจล ความเข้มข้นร้อยละ 1.23 อย่างกว้างขวาง เช่น Whitford และคณะ¹¹ ได้ศึกษาในเด็กอายุ 8-12 ปี พบว่า ภายหลังจากการเคลือบฟันด้วยแอซิดูเลตฟอสเฟตฟลูออไรด์สามารถเพิ่มฟลูออไรด์ในผิวเคลือบฟันได้ประมาณ 3,900 ส่วนในล้านส่วน การศึกษาทางชุมชนของ Oliver และคณะ¹² ในเด็กอายุ 6 ปี โดยใช้ระยะเวลาศึกษา 2 ปี พบว่า แอซิดูเลตฟอสเฟตฟลูออไรด์สามารถลดอัตราการเกิดฟันผุในเด็กได้ถึงร้อยละ 34.3 นอกจากนี้ การศึกษาของ Wei และคณะ¹³ ได้พบว่าการคงอยู่ของฟลูออไรด์ในผิวเคลือบฟันภายหลังการเคลือบด้วยแอซิดูเลตฟอสเฟตฟลูออไรด์แล้ว 24 ชั่วโมงจะน้อยกว่าภายหลังการเคลือบ 30 นาที แต่ความแตกต่างนี้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับการคงอยู่ของฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟันภายหลังการเคลือบฟลูออไรด์เฉพาะที่ เพื่อแสดงประสิทธิภาพในการป้องกันฟันผุระยะยาวอย่างเพียงพอ วัตถุประสงค์ของการศึกษาคั้งนี้คือ ศึกษาระยะเวลาการคงอยู่ของฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟันภายหลังการเคลือบด้วยแอซิดูเลตฟอสเฟตฟลูออไรด์เจล

วัสดุและวิธีการ

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นอาสาสมัครจำนวน 14 คน อายุระหว่าง 20-22 ปี มีฟันกรามน้อยบนซี่ที่ 1 ที่ขึ้นสมบูรณ์ทั้งสองข้าง ไม่มีรอยผุที่ตรวจพบได้ด้วยตาเปล่า ไม่มีการบูรณะที่ด้านแก้มและไม่ได้รับการเคลือบฟันด้วยฟลูออไรด์เฉพาะที่โดยทันตแพทย์อย่างน้อย 6 เดือนก่อนการทดลอง อาสาสมัครไม่ใช้น้ำยาอมบ้วนปากที่มีส่วนผสมของฟลูออไรด์และหลีกเลี่ยงการรับประทานอาหารหรือเครื่องดื่มที่มีฟลูออไรด์ในปริมาณสูงตลอดระยะเวลาที่ทำการทดลอง ทำการเก็บตัวอย่างผิวเคลือบฟันด้วยวิธีใช้กรดกัด (acid etched biopsy)¹⁴ (รูปที่ 1) โดยเก็บตัวอย่างผิวเคลือบฟันก่อนการเคลือบฟลูออไรด์ หลังจากนั้นเคลือบฟลูออไรด์และเก็บตัวอย่างผิวเคลือบฟันภายหลังการเคลือบฟลูออไรด์ 30 นาที 2, 4 และ 8 สัปดาห์ การเก็บตัวอย่างจะเก็บจากฟันกรามน้อยบนซี่ที่ 1 ทั้ง 2 ข้าง ในตำแหน่งที่ต่างกันไปในแต่ละครั้ง

การวิจัยนี้ได้ผ่านการพิจารณาจริยธรรมจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับทันตแพทยศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 1 การเก็บตัวอย่างผิวเคลือบฟันด้วยวิธีกรดกัด

Fig. 1 Acid etched biopsy technique

ขั้นตอนการเก็บสารละลายตัวอย่าง

1. ใช้สำลีกั้นน้ำลาย เช็ดฟันให้แห้ง
2. หยดกรดเปอร์คลอริก (perchloric acid) ปริมาตร 5 ไมโครลิตร ลงบนกระดาษกรองขนาด 2 x 3 มม.
3. วางกระดาษกรองบริเวณกึ่งกลางด้านแก้มของฟันที่เก็บตัวอย่างเป็นเวลา 15 วินาที แล้วเก็บในหลอดบรรจุน้ำปราศจากไอออนปริมาณ 10 ลบ.ซม.
4. นำกระดาษกรองสะอาดขนาดเดียวกันวางทับกรดที่เหลือ 15 วินาที แล้วเก็บในหลอดเดียวกัน
5. เก็บสารละลายตัวอย่างที่ได้ในอุณหภูมิ 4 องศาเซลเซียส
6. ล้างฟันด้วยน้ำสะอาด

วิธีเคลือบฟลูออไรด์

1. ก่อนเคลือบฟันให้กลุ่มตัวอย่างบ้วนปากทำความสะอาดฟัน
2. ใช้สำลีกั้นน้ำลาย เช็ดฟันให้แห้ง
3. เคลือบแอซิดูเลตฟอสเฟตฟลูออไรด์เจล ความเข้มข้นร้อยละ 1.23 (Sultan Topex, Sultan dental production, New York, USA) บนด้านแก้มของฟันกรามน้อยบนซี่ที่ 1 ทั้ง 2 ข้างแก่กลุ่มตัวอย่างเป็นเวลา 4 นาที ตามวิธีของ Oliver และคณะ¹²
4. เช็ดฟลูออไรด์เจลที่เหลือออกให้หมด
5. หลังการเคลือบฟลูออไรด์เจลไม่ให้ดื่มน้ำหรือบ้วนปากอย่างน้อยครึ่งชั่วโมง

วิธีวัดปริมาณฟลูออไรด์และแคลเซียมในสารละลายตัวอย่าง

วัดปริมาณฟลูออไรด์ในสารละลายตัวอย่าง ใช้สารละลายตัวอย่างปริมาตร 5 ลบ.ซม. ปรับความเป็นกรดเป็นด่างด้วยสารละลาย TISAB III ปริมาตร 0.5 ลบ.ซม. แล้ววัดปริมาณฟลูออไรด์ไอออนด้วยเครื่องวัดปริมาณฟลูออไรด์ (SL 518 pH/ion meter, Select system, England) และฟลูออไรด์อิเล็กโทรด (Combination electrode, Select Company, England)

วัดปริมาณแคลเซียม ใช้สารละลายตัวอย่างปริมาตร 1 ลบ.ซม. ปรับสภาพสารละลายด้วยลิเทียมคลอไรด์ (lithium chloride) ปริมาตร 0.5 ลบ.ซม. และเติมน้ำปราศจากไอออนจนมีปริมาตรสุดท้ายเป็น 10 ลบ.ซม. ทำการวัดด้วยเครื่องอะตอมมิกแอบซอร์บชันสเปกโตรโฟโตมิเตอร์ (Atomic absorption spectrophotometer, Spectra A300, Varian, Australia)

นำค่าแคลเซียมที่ได้ไปคำนวณหาหน้าหนักของผิวเคลือบฟัน โดยกำหนดให้ผิวเคลือบฟันประกอบด้วยแคลเซียมร้อยละ 37 โดยน้ำหนัก¹¹

หน้าหนักของผิวเคลือบฟัน (ไมโครกรัม)

$$= \frac{\text{หน้าหนักแคลเซียมในสารละลายตัวอย่าง (ไมโครกรัม)}}{0.37}$$

จากนั้นนำหน้าหนักของผิวเคลือบฟันและฟลูออไรด์มาหาปริมาณของฟลูออไรด์ในผิวเคลือบฟัน

ปริมาณฟลูออไรด์ในผิวเคลือบฟัน (ส่วนในล้านส่วน)¹⁵

$$= \frac{\text{หน้าหนักฟลูออไรด์ในสารละลายตัวอย่าง (ไมโครกรัม)} \times 10^6}{\text{หน้าหนักของผิวเคลือบฟัน (ไมโครกรัม)}}$$

นำค่าปริมาณแคลเซียมที่ได้ไปคำนวณหาความลึกของผิวเคลือบฟันที่เก็บตัวอย่าง โดยกำหนดให้ผิวเคลือบฟันมีความหนาแน่น 2.95 กรัมต่อลบ.ซม.¹¹

ความลึกของผิวเคลือบฟันที่เก็บตัวอย่าง (ไมครอน)

$$= \frac{\text{หน้าหนักของผิวเคลือบฟัน (ไมโครกรัม)}}{\text{ความหนาแน่นของผิวเคลือบฟัน (2.95 กรัมต่อลบ.ซม.)} \times \text{พื้นที่หน้าตัด (ตร.มม.)}}$$

การวิเคราะห์ทางสถิติ

ทดสอบความแตกต่างของปริมาณฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟันในตำแหน่งที่เก็บตัวอย่างด้วยวิธีการกักก่อนและ

หลังการเคลือบฟลูออไรด์ที่ 30 นาที, 2, 4 และ 8 สัปดาห์ โดยใช้สถิติวิลคอกซันไซน์ด์เรงค์เทสท์ (Wilcoxon Signed Rank test) ทดสอบความแตกต่างระหว่างความลึกของผิวเคลือบฟันในบริเวณที่เก็บตัวอย่างด้วยวิธีการกัก ก่อนและหลังการเคลือบฟลูออไรด์ที่ 30 นาที, 2, 4 และ 8 สัปดาห์ โดยใช้สถิติฟรیدแมนเทสท์ (Friedman test) ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ผลการศึกษา

พบว่า ปริมาณฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟันก่อนและหลังการเคลือบฟลูออไรด์มีค่าแตกต่างกัน (ตารางที่ 1) โดยพบว่าค่าเฉลี่ยปริมาณฟลูออไรด์ในผิวเคลือบฟันที่เวลา 30 นาที, 2 และ 4 สัปดาห์ภายหลังการเคลือบแอซิดูเลตฟอสเฟตฟลูออไรด์เจลดความเข้มข้นร้อยละ 1.23 แตกต่างกับปริมาณฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟันก่อนการเคลือบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) แต่ไม่พบความแตกต่างระหว่างปริมาณฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟันก่อนการเคลือบและที่ 8 สัปดาห์หลังการเคลือบฟลูออไรด์เจลด

เมื่อนำปริมาณแคลเซียมที่วัดได้จากผิวเคลือบฟันไปคำนวณหาค่าความลึกของผิวเคลือบฟันในตำแหน่งที่วัดปริมาณฟลูออไรด์ด้วยวิธีการกักในเวลาต่างๆ กัน (ตารางที่ 1) พบว่า ก่อนและหลังการเคลือบแอซิดูเลตฟอสเฟตฟลูออไรด์เจลดความเข้มข้นร้อยละ 1.23 ที่เวลา 30 นาที, 2, 4 และ 8 สัปดาห์ ไม่มีความแตกต่างกัน

วิจารณ์

การวัดปริมาณฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟันในการศึกษาที่ใช้วิธีการกัก โดยใช้กรดเปอร์คลอริก ความเข้มข้น 0.5 โมลาร์ ปริมาตร 5 ไมโครลิตร ซึ่งเป็นกรดเข้มข้นที่สามารถละลายฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟันได้⁹ โดยกรดจะละลายผิวเคลือบฟันประมาณ 2-3 ไมครอน ถึงแม้ไม่มีผลต่อการเกิดฟันผุและความสวยงามเนื่องจากสามารถเกิดการสะสมแร่ธาตุคืนกลับได้¹⁶ แต่ทำให้เกิดเป็นรอยขาวขึ้นชั่วคราวซึ่งส่งผลต่อความสวยงามในระยะแรกหลังการเก็บตัวอย่างผิวฟัน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย±ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของปริมาณฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟัน และความลึกของผิวเคลือบฟันในตำแหน่งที่วัดปริมาณฟลูออไรด์ด้วยวิธีกรดกัด ก่อนและหลังการเคลือบแอซิดูเลตฟอสเฟตฟลูออไรด์เจล ความเข้มข้นร้อยละ 1.23

Table 1 Mean±standard deviation of enamel fluoride concentration and enamel depth before and after application with 1.23% acidulated phosphate fluoride gel

Time (after application)	Enamel fluoride concentration (ppm)	Enamel depth (μm)
Control	2,107±498	2.79±0.12
30 minutes	6,525±699*	2.86±0.34
2 weeks	4,751±966*	2.94±0.20
4 weeks	2,906±663*	2.96±0.23
8 weeks	1,792±466	2.98±0.20

* significant difference ($p < .01$) when compared to control

ในการศึกษาครั้งนี้จึงเลือกใช้ฟันกรามน้อยบนซี่ที่ 1 เป็นตัวแทนของฟันในช่องปากแทนการใช้ฟันหน้า เนื่องจากไม่ทำให้เกิดผลเสียต่อความสวยงามและสังเกตรอยขาวจากการเก็บตัวอย่างผิวฟันที่อาจจะเกิดขึ้นได้ยากกว่า

จากการศึกษาพบว่าปริมาณฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟันภายหลังการเคลือบฟลูออไรด์เจลแล้ว 30 นาที มีปริมาณฟลูออไรด์เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย 4,418 ส่วนในล้านส่วน มากกว่าในการศึกษาทั้งของ Whitford และคณะ¹¹ และ Wei และคณะ¹⁷ เนื่องจากวิธีการเคลือบฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟันในการศึกษาครั้งนี้ ใช้การทาด้วยพู่กัน (paint-on technique)¹⁸ แทนการใช้ถาดสำหรับเคลือบ นอกจากนี้ ความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ในแต่ละบริษัทผู้ผลิตอาจมีผลต่อประสิทธิภาพในการเพิ่มปริมาณฟลูออไรด์ในผิวเคลือบฟันอีกด้วย

เมื่อเปรียบเทียบปริมาณฟลูออไรด์ในผิวเคลือบฟันก่อนและหลังการเคลือบฟลูออไรด์เจลที่เวลาต่างๆ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ แม้ในฟันซี่เดียวกันอาจมีปริมาณฟลูออไรด์

ในผิวเคลือบฟันไม่เท่ากัน แตกต่างไปตามความลึกจากผิวเคลือบฟัน โดยมีปริมาณฟลูออไรด์สูงสุดที่ผิวฟันและมีปริมาณลดลงเมื่อความลึกเพิ่มขึ้น¹⁹ ผลการคำนวณความลึกของผิวเคลือบฟันในตำแหน่งที่เก็บตัวอย่างผิวเคลือบฟันก่อนเคลือบและหลังเคลือบฟลูออไรด์เฉพาะที่ไม่พบความแตกต่างกัน ดังนั้น ปริมาณฟลูออไรด์ในผิวเคลือบฟันที่เปลี่ยนแปลงไปในเวลาต่างๆ จึงเป็นผลมาจากการทำปฏิกิริยาของฟลูออไรด์เฉพาะที่กับผิวเคลือบฟันและสามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้

เมื่อวัดปริมาณฟลูออไรด์ในเวลาต่างๆ ภายหลังการเคลือบแอซิดูเลตฟอสเฟตฟลูออไรด์เจล ความเข้มข้นร้อยละ 1.23 เปรียบเทียบกับก่อนการเคลือบฟลูออไรด์เฉพาะที่พบว่า ปริมาณฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟันที่ 30 นาที, 2 และ 4 สัปดาห์ภายหลังการเคลือบฟลูออไรด์เฉพาะที่ แตกต่างกับปริมาณฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟันก่อนการเคลือบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยไม่พบความแตกต่างระหว่างปริมาณ

ฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟันก่อนการเคลือบและที่ 8 สัปดาห์ หลังการเคลือบฟลูออไรด์เจล ผลการทดลองนี้ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ Horowitz และคณะ²⁰ ที่ได้พบว่าแอซิดูเลตฟอสเฟตฟลูออไรด์เจล ความเข้มข้นร้อยละ 1.23 มีประสิทธิภาพในการป้องกันฟันผุได้นานประมาณ 8 เดือน อย่างไรก็ตาม การศึกษาของ Horowitz และคณะได้ใช้ดัชนีผุ ถอน อุด (DMFT) เป็นดัชนีชี้วัดในการศึกษา ซึ่งการดำเนินของรอยโรคจนเกิดฟันผุที่สามารถเห็นได้ในทางคลินิกอาจใช้เวลานาน นอกจากนี้ ในระหว่างการดำเนินของรอยโรคอาจเกิดการสะสมแร่ธาตุคืนกลับไปพร้อมๆ กันอีกด้วย

ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ได้รับการเคลือบฟันด้วยแอซิดูเลตฟอสเฟตฟลูออไรด์เจล ความเข้มข้นร้อยละ 1.23 จะมีปริมาณฟลูออไรด์คงอยู่บนผิวเคลือบฟันได้นานกว่า 4 สัปดาห์ แต่ไม่เกิน 8 สัปดาห์ ดังนั้น ผู้ที่มีความเสี่ยงสูงต่อการเกิดโรคฟันผุจึงอาจต้องได้รับการเคลือบฟลูออไรด์ทุก 8 สัปดาห์

สรุป

การคงอยู่ของฟลูออไรด์บนผิวเคลือบฟันภายหลังการเคลือบแอซิดูเลตฟอสเฟตฟลูออไรด์เจล ความเข้มข้นร้อยละ 1.23 พบว่า ฟลูออไรด์สามารถคงอยู่ในผิวเคลือบฟันได้นานกว่า 4 สัปดาห์ แต่ไม่เกิน 8 สัปดาห์ภายหลังการเคลือบ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการวิจัยทางทันตกรรม ประจำปีการศึกษา 2547 คณะทันต-แพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

- ten Cate JM, Featherstone JDB. Physicochemical aspect of fluoride enamel interaction. In: Ekstrand J, Fejerskov O, Silverstone LM, eds. Fluoride in dentistry. Copenhagen: Munksgaard, 1988:252-69.
- ten Cate JM. Review on fluoride, with special emphasis on calcium fluoride mechanisms in caries prevention. Eur J Oral Sci. 1997;105:461-5.
- Yao K, Gron P. Fluoride concentrations in duct saliva and in whole saliva. Caries Res. 1970;4:321-31.
- Tatevossian A. Fluoride in dental plaque. J Dent Res. 1990;69:645-52.
- Tandon S, Mathew TA. Effect of acid etching on fluoride-treated caries-like lesions of enamel: a SEM study. ASDC J Dent Child. 1997;64:344-8.
- Konig KG. Role of fluoride toothpastes in a caries-preventive strategy. Caries Res. 1993;27(Suppl 1):23-8.
- Johnston DW. Current status of professionally applied topical fluorides. Community Dent Oral Epidemiol. 1994;22:159-63.
- Ripa LW. A critique of topical fluoride methods (dentifrices, mouthrinse, operator- and self- applied gels) in an era of decreased caries and increased fluorosis prevalence. J Public Health Dent. 1991;51:23-41.
- Sieck B, Takagi S, Chow LC. Assessment of loosely-bound and firmly-bound fluoride uptake by tooth enamel from topically applied fluoride treatments. J Dent Res. 1990;69:1261-5.
- Fejerskov O, Manji F, Baelum V, Moller IJ. Dental Fluorosis: a handbook for health workers. Copenhagen: Munksgaard, 1988:11-6.
- Whitford GM, Adair SM, Hanes CM, Perdue EC, Russell CM. Enamel uptake and patient exposure to fluoride: comparison of APF gel and foam. Pediatr Dent. 1995;17:199-203.
- Olivier M, Brodeur JM, Simard PL. Efficacy of APF treatments without prior tooth cleaning targeted to high-risk children. Community Dent Oral Epidemiol. 1992;20:38-42.
- Wei SH, Lau EW, Hattab FN. Time dependence of enamel fluoride acquisition from APF gels. II. In vivo study. Pediatr Dent. 1988;10:173-7.
- Bjarnason S, Noren JG, Koch G. Enamel fluoride and caries in Icelandic children and a comparison of enamel fluoride in Swedish and Icelandic children. Caries Res. 1989;23:87-91.

15. Hattab FN, Wei SH. Chemical changes and surface morphology of acid-etching of human enamel treated with topical fluoride agents in vitro. *Caries Res.* 1987;21:482-93.
16. Bruun C, Munksgaard EC, Stoltze K: A field biopsy method for fluoride determinations in human surface enamel. *Community Dent Oral Epidemiol.* 1975;3:217-22.
17. Wei SH, Hattab FN. Time dependence of enamel fluoride acquisition for APF gels. I. In vitro study. *Pediatr Dent.* 1988;10:168-72.
18. Johnston DW. Current status of professionally applied topical fluorides. *Community Dent Oral Epidemiol.* 1994;22:159-63.
19. Weatherell F, Robinson D. Fluoride in teeth and bone. In: Ekstrand J, Fejerskov O, Silverstone LM, eds. *Fluoride in dentistry.* Copenhagen: Munksgaard, 1988:69-87.
20. Horowitz HS, Doyle J. The effect on dental caries of topically applied acidulated phosphate-fluoride: results after three years. *J Am Dent Assoc.* 1971;82:359-65.

Enamel fluoride retention after fluoride gel application

Pichian Anchanpen B.Sc., D.D.S., Dr.med.dent.¹

Supathra Amatyakul B.Sc., M.Sc., Ph.D.¹

Siriporn Chotipaibulpan D.D.S. (Hons)¹

Pratchya Habkongleg²

Vorawat Pukjaroon²

¹ Department of Physiology, Faculty of Dentistry, Chulalongkorn University

² Dental student, Faculty of Dentistry, Chulalongkorn University

---

Abstract

Objective To determine the enamel fluoride retention after application with fluoride gel.

Materials and methods Fourteen subjects, aged between 20-22 years old, were included. The buccal enamel biopsies were conducted on the middle buccal surfaces of the upper premolar before and at 30 minutes, 2, 4 and 8 weeks after 1.23% acidulated phosphate fluoride application. Fluoride concentration of the etching solution was determined using a fluoride electrode. Calcium concentration was evaluated by an atomic absorption spectrophotometer. The data were analyzed by Wilcoxon Signed Rank test and Friedman test at significant level .05.

Results The baseline value of enamel fluoride content was 2,107±498 ppm. After the application with fluoride gel at 30 minutes, 2, 4 and 8 weeks the fluoride content were 6,525±699, 4,751±966, 2,906±663 and 1,792±466 ppm, respectively. Statistical analysis revealed a significant increase in the enamel fluoride content at 30 minutes, 2 and 4 weeks when compared to the baseline value ($p < .01$). No significant difference between the 8 weeks value and the baseline was observed.

Conclusion The enamel fluoride retention after topical application with acidulated phosphate fluoride gel lasts for more than 4 weeks but no longer than 8 weeks.

(CU Dent J. 2005;28:229-36)

Key words: enamel fluoride retention; fluoride gel; topical application

---